

เรื่อง ทุกข์

โดย ท่านจิตโต เมื่อ 11 ธันวาคม 2544

ท่านทั้งหลาย...วันนี้อยากจะพาใจของพวกท่าน ไปที่ๆมีความสุข ท่านคงรู้จักคำว่า ความสุขที่เกิดจากการไม่ยึด ไม่ถืออะไร ท่านคงรู้จักในคำว่า ความสุขเกิดจากการที่เราไม่มีในร่างกาย เราไม่ต้องมาเป็นมนุษย์ ไม่ต้องมาเป็นสัตว์เดรัจฉาน ไม่ต้องเป็นเทวดา นางฟ้า ไม่ต้องไปเป็นพรหม หรือแม้กระทั่งเราไม่ต้องไปตกสู่อบายภูมิ ไปเป็นสัตว์นรก ท่านก็จะรู้ว่า ที่ๆทำให้เราเป็นสุข คำเรียกว่า นิพพาน ความสุข อย่างนี้มันเกิดขึ้นกับทุกดวงจิตดวงใจ ที่คิดไปในทางเดียวกัน คำว่า คิดไปในทางเดียวกัน หมายความว่า เมื่อใดเราเริ่มที่จะเข้าใจว่า การเป็นมนุษย์ ไม่มีความสุขเลยไม่มีมุมใดมุมหนึ่งของความเป็นมนุษย์ที่จะแสวงหาสุขอันแท้จริงได้เลย อย่างที่เราเคยพูดกับท่านทั้งหลายในวันก่อนๆว่า อะไรถ้ามันไม่ใช่สมบัติของเรา มันไม่ใช่ในสิ่งที่เราสามารถไปบังคับ ไปฝืน ให้มันเป็นไปดังที่ใจเราต้องการได้ สิ่งนั้นก็ไม่สามารถจะนำความสุขให้กับเราได้และเราก็เห็นแล้ว ทุกคนก็จะจะมีโอกาสได้คิด คิดเป็นไปตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ตั้งแต่เราจำได้ จนเราล่วงอายุมาถึงขณะนี้ เราก็เห็นว่าสิ่งต่างๆ ที่ผ่านมาทั้งหมดจน ณ ปัจจุบันเราก็ไม่มีอะไรจะเหลือ หากมันจะเหลืออยู่ ก็เหลือเพียงแค่ จิต ในขณะที่ปัจจุบันอารมณ์ คือ เวลา และส่วนที่เรายังรู้สึกว่ามี ก็คือ ร่างกายของเธอได้ครองอาศัยอยู่ มันนำไปแล้ว มันมีแต่สิ่งที่หื่น สิ่งที่น่าสะอิดสะเอียน ไม่อยากจะเอามือ หรือเอาสิ่งใดไปแตะต้องกับมัน สิ่งที่เราพอจะแตะต้องมันก็เพียงแค่นั้น ถ้าหนังมันพอกุสะอาดสะอาด ไม่เปรอะ ไม่สกปรก เราก็เอามือไปแตะต้องได้ แต่ถ้าผิวหนังของมันเปรอะ มันน่ารังเกียจ มันมีน้ำเหลือง มันมีน้ำหนอง แค่ว่าจะเอามือไปแตะต้องสิ่งที่อยู่กับเราคือ ร่างกาย เรายังขะเขวข่ง แล้วถ้าร่างกายของคนอื่น มันเต็มไปด้วยสิ่งเหล่านี้ทั้งตัว เรากงแต่ต้องไม่ได้ก็ต้องอาศัยสิ่งอื่นมาช่วย เช่นผ้าสำลี หรืออะไรคอยไปแตะไปต้อง ไปซัก ต้องใส่ถุงมือช่วยทำให้เราไม่รู้สึกขะเขวข่งกับมัน เธอลองคิดลองพิจารณาดูซิว่า สิ่งที่เราอาศัยอยู่เวลานี้ เราก็นั่งกัน在这段时间นี้แหละ มันเป็นชิ้นสุดท้าย หรือเป็นสิ่งเดียวที่เธอคิดว่า มันยังมีอยู่ แต่ความเป็นจริงแล้วมันก็ไม่มีอะไรเลย ที่มันจะทำให้เรารู้สึกว่ามันมีค่า ถ้าเธอจะมองมันตั้งแต่ปลายเส้นผม อย่างที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อบุญมาสอน มองมันไปเรื่อยๆ จนถึงฝ่าเท้า ก็จะมองไม่เห็นอะไรเลยแม้แต่เน็ดเดียวที่มันมีคุณค่า มันทำให้เรารู้สึกมีค่าสำหรับเรา ถ้าเธอแยกชิ้นแยกส่วนมันออกมาว่า เส้นผมไปทาง หนังไปทาง เลือดไปทาง กระดูกไปทาง เนื้อแต่ละชิ้นไปทาง อวัยวะแต่ละชิ้นไปแต่ละทางๆของมัน เธอจะไม่มีความรู้สึกอยากจะแตะ อยากจะต้อง อยากจะหยิบมันไปทำอะไร ถ้าไปควักเอากลับถ้าได้เล็ก ถ้าได้ใหญ่ ก็เจอแต่ของบูดเน่า สกปรก ยิ่งไปล้างในกระเพาะลำไส้ ก็ยิ่งจะเห็นแต่สิ่งที่มันบูด เราจะมองไม่เห็นอะไรเลยที่เราารู้สึกว่ามันมีค่า มันมีราคา มันดูสวยสดงดงาม แต่เมื่อมันเอามาประกอบกันแล้ว ประกอบมาเป็นรูปเป็นร่าง แล้วมันก็ถูกฉาบเอาไว้ด้วยสี สีของผิวหนัง ถูกให้เป็นไปตามรูป ตามร่าง และก่อกองมันด้วยสิ่งอื่นๆ เข้าไปเสริม เข้าไปเติมกับมันจนเธอก็หลงไปว่า มันดูน่ารัก มันดูสวยงาม มันดูน่าจับน่าต้อง แต่เมื่อเธอชำระสะสางล้างสิ่งเหล่านี้เอาออกไปเสีย ล้างมันไปทีละอย่างๆ อย่างว่าจะจะต้องเลย แค่นั้นไปมอง เรายังไม่อยากจะเอาลูกตาไปมองมันเลย ว่ามันดีตรงไหน ทุกคนคงคิดได้ และทุกคนก็คงจะเห็นมันอย่างที่เราพูด ว่าเธอกำลังอาศัยอยู่กับร่างกายที่เพียงอยู่เท่านั้นแหละ มันไม่ได้มีค่าอะไรที่ควรรู้สึกว่าจะหวงแหน แต่มันเป็นเพียงที่ตั้งของใจ ทำให้เรามีโอกาสแสวงหาความสุข เพราะเป็นความปรารถนาของท่านทุกคนที่ลงมาเกิดเป็นมนุษย์ ที่คิดว่าเรามาเกิดเป็นมนุษย์ชาตินี้ เราจะเอาความสุขให้มาก เราจะให้มีโอกาสทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ เราจะให้มีโอกาสได้พบคนนั้น คนที่เรารัก คนที่คอยหยิบยื่นความรักให้กับเรา คนที่เค้ามีใจยินดีกับตัวของเรา และเราก็กลับกลายมาอาศัยร่างกายที่เป็นอยู่แบบนี้และตะเวนเที่ยวหา เที่ยวแสวงหา หาสิ่งของที่ตนเองชอบ หาอะไรต่อไป หาอาหารที่ตัวเอง

ต้องการและเป็นที่ยอมรับ หาเครื่องนุ่งห่ม หาสิ่งประดับประดาร่างกายที่ตัวเองชอบ หาสิ่งของที่คิดว่า สิ่งนั้นนำมาซึ่งความสุข ก็แสวงหามันไป แล้วเธอก็ไปแสวงหาคน แสวงหาคนที่คิดว่าจะนำความสุขมาให้แก่ตน คือความรัก แสวงหาใครสักคนที่สามารถจะหยิบยื่น ตามที่เธอปรารถนาให้กับตัวของเธอ เช่นเขาจะไม่ขัดใจเธอ เขาจะตามใจเธอทุกอย่าง เขาจะพูดแต่สิ่งดีๆกับเรา เขาจะนำสิ่งอะไรก็ได้ที่เราอยากได้นั้น ฉะนั้นอยากได้อะไรก็ได้แล้วเค้าก็ประเคนให้กับเรา ไปแสวงหาให้กับเราโดยไม่รู้จัก ไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย ไม่บ่น แล้วไม่พูดคำที่น่าเบื่อให้เราได้ยินได้ฟัง เธอก็จะไปเจอจะไปเจอเอาสักคนหนึ่ง ที่ทำให้เราเป็นอย่างนั้นได้ในชีวิตนี้ แต่แล้วเราก็พยายามทำมาตั้งแต่เกิด เราคิดไปว่าคนที่อยู่ใกล้เรามากที่สุดคือ คนที่เป็นพ่อ เป็นแม่คงจะไม่ว่าเรา คงจะไม่ดูเรา คงจะพูดดีๆกับเรา คงจะนำสิ่งต่างๆที่เราอยากได้นั้น ฉะนั้นอยากได้อะไรก็ได้ เราคงจะหาให้เราทุกอย่าง ไม่ขัดใจเรา และเราก็พบว่า เราก็ไม่ได้ เมื่อเราโตขึ้นมาเราก็ไปแสวงหากับเพื่อน เพื่อนก็จะให้ในสิ่งที่เราได้ เพื่อนพาไปเที่ยวในที่ที่เราต้องการจะไปแต่แม่ห้าม พ่อห้าม ทำให้เราเราไปไหนมาไหนไม่สะดวก อึดอัด มีความทรมานจิตใจ เราก็ดูไปยึดเอาที่เพื่อนของเรา ว่าเพื่อนของเราคงช่วยให้เรามีความสุข เพื่อนเราคงพาเราไปที่นั่นที่นี่ ที่ไหนๆที่เราต้องการได้อย่างสะดวกสบาย เพื่อนเราคงชอบกินเหมือนกับที่เราชอบกิน เพื่อนเราคงชอบเที่ยวเหมือนกับเราที่ชอบเที่ยว เพื่อนเราคงหาสิ่งใหม่ๆ สิ่งที่ยังไม่เคยพบไม่เคยเห็นให้แก่เราอีก แต่คนที่เพื่อนเป็นแม่ เขาก็ไม่มีโอกาสให้กับเรา อย่างนี้ได้เหมือนเพื่อน ใจมันก็เทไปหากับอีกคนหนึ่ง คือ ความเป็นเพื่อน คราวนี้ถ้าไปเจอกับเพื่อนที่หยิบยื่นใส่สิ่งที่ตนเองชอบก็รักก็ผูกพันในความเป็นเพื่อน พอไปโตขึ้นเรื่อยๆ ความเป็นเพื่อนก็รู้สึกว่ามันเบื่อ เพราะเพื่อนก็ไม่สามารถให้ความสุขบางสิ่งบางอย่างให้กับเราได้ เพื่อนไม่สามารถกอดเราได้ เพื่อนไม่สามารถนำมาซึ่งความสัมผัสแห่งความชุ่มชื้นใจแก่เราได้ เพื่อนไม่สามารถทำบางสิ่งบางอย่างที่เราต้องการได้ เพื่อนคงให้สิ่งนั้นกับเราไม่ได้ ก็ต้องไปแสวงหากับบุคคลอื่นที่เป็นเพศตรงข้าม หรือเป็นเพศเดียวกันก็ตาม ก็ดิ้นรนไปหาความสุขต่อไป จนเราไปพบบุคคลที่เราถูกใจ แล้วก็ได้ครองอยู่คู่ตัวผัวเมียซึ่งกันและกัน นี่ว่าดีที่สุดแล้วนะ ไม่เอาประเภทที่ผิดหวัง พลาดหวัง ถูกเค้าทอดทิ้ง ถูกเค้าทำร้าย ถูกเค้าต่างหน้านานา นี่เราจัดว่าเป็นมนุษย์ที่ดีที่สุดนะ เราเลือกเอาที่บุคคลที่เกิดเป็นมนุษย์แล้วโชคดีที่สุดว่าได้ดำเนินชีวิต ตามความปรารถนาที่จะจุดมาเป็นมนุษย์ แล้วได้พบบุคคลที่ตนเองแสวงหา เรียกว่า ความรัก และก็ได้มา อยู่ไปอยู่มาสิ่งต่างๆ ก็ค่อยๆพูดค่อยๆโผล่ เหมือนน้ำลอดหัวตอที่โผล่ขึ้นมา สิ่งที่เราไม่เคยคิด ไม่เคยเห็น เราก็ได้พบได้เห็น ทำไมไม่เหมือนกับสิ่งที่เราวาดฝันเอาไว้ ทำไมไม่เป็นเหมือนอย่างที่เราเคยคิดเอาไว้ ตอนแรกเค้าก็พูดวาจาเพราะ ตอนแรกต้องการบอกอะไร เขาก็ไปแสวงหาเราด้วยความเต็มอกเต็มใจ และก็พยายามทำเต็มที่ แต่ทำไมตอนนี้ พูดหนึ่ง พูดสอง พูดครั้งที่สาม เค้าก็ยังทำเอ้อ ทำไม่สนใจ ทำเป็นเมินหน้า อ่างนั้น อ่างนี้ อ่างนั้น จิปาถะ ไปเรื่อยๆ อะไรต่อมิอะไรก็เริ่มเกิดขึ้นๆ มากขึ้นๆ ไปๆมาๆ เราก็บึ้ง ผู้หญิงก็บึ้ง ท้องไป (ผู้ชายไม่บึ้งหรอกนะ) เป็นไปตามสภาพที่เธอและทุกคนก็คงจะารู้ เราคงไม่อยากต้องพูดอะไรให้มันละเอียด แต่พูดคร่าวๆแล้วความสุขมันอยู่ตรงไหนอีก ความสุขมันก็ไปดึงเอาที่คนเป็นลูก ก็คิดว่าลูกนี่คงเป็นเครื่องทดแทน เป็นสิ่งทดแทน สิ่งที่เราอยากได้ ออกมาตั้งนาน บางคนก็อยาก ออกมาจนอยากจะมีลูกเร็วๆ ใดๆ บางคนไม่มีก็เที่ยวไปขอ ไปทำสิ่งต่างๆมากมาย เพื่อจะได้ลูกมา แล้วก็ประคับประคองอย่างดี มองลูกที่ไรก็มีความสุข แต่มองผัวที่ไรก็อยากจะถีบ ก็เป็นอย่างนั้นเรื่อยๆไปก็ไม่รู้จะเอาใจไปสุขที่ตรงไหน ก็ตั้งใจไปอยู่กับลูกก็แล้วกัน ใจมันก็เลยผูกกับลูกมาก ลูกก็งอแงก็น่ารัก ลูกเอาดินถีบหน้า ก็น่ารัก ลูกจะทำอะไรก็น่ารัก ลูกจะจับบนหัวบนตัวก็น่ารัก ไม่มีความรู้สึกแม้แต่คิดเดียวจะบอกว่าเป็นเกลียด น่าโกรธ ไม่เกิดขึ้นในใจเลย อุ้มทางซ้ายก็ไปซ้าย เหยียงทางขวาก็ไปขวา ก็ไม่เห็นจะว่าอะไร ทำอะไรก็ได้ตั้งใจ นอกจากจะมีความทุกข์ก็ต่อเมื่อลูกร้องไห้ แล้วไม่รู้ว่าจะร้องเพราะอะไร แต่สักก็ยังมีผูกพันว่า อย่างน้อยเราก็มีที่พึ่งทางใจ นำมาซึ่งความสุข ว่าเกิดมาชาตินี้ เราก็คงมีความสุขตรงที่ว่าเราได้มีลูก คนไม่มีลูกก็เห็น

เขามีความสุข ก็อิจฉา อยากมีกับเขาบ้าง จะทำยังไงก็ไปหาตัวมา อยากทำไงก็ไปหาเมียมา ก็ตระเวนเที่ยวหา เหมือนอย่างเค้าบ้าง ทำไมเราจึงไม่ได้เหมือนอย่างเค้า ทำไมเค้าถึงได้คนหนุ่มๆ แต่เราก็ได้คนแก่ๆ ทำไมเราต้องมาเจอแบบนี้ แบบนี้ ก็คิดต่างๆ นานา ทำไมตัวเราไม่เหมือนตัวเขา ทำไมเมียเราไม่เหมือนเมียเขา ทำไมเขาดีกัน อย่างนั้น ทำไมของเรามันตบเอาตีเอา เปลี่ยนเล็ก ไม่เอา เอาใหม่ แล้วเราก็ดำเนินของเราไปอย่างนี้เรื่อยๆ นี่มันเศษเสี้ยวของสิ่งที่เกิดขึ้น แล้วเธอก็ได้พบมันแล้ว กันเกือบทุกคน เราเชื่ออย่างนั้นถูกมั๊ย

แต่สิ่งที่เราจะพูดวันนี้ เราจะพยายามชี้ให้เธอเห็นได้ในสังขาร สิ่งที่เราคิดว่าเป็นมนุษย์เป็นสุข แล้วเราก็พยายามที่จะแสวงหาความสุขต่างๆ นานา เท่าที่เราจะคิดว่ามัน คือความสุขที่ดีที่สุด คือ ความรัก ใครไม่รักเราก็รักเขา ก็รักลูกเรานั้นแหละ เราก็รักเอาๆ รักเขามาก รักเป็นห่วงเป็นใย จนไม่อยากจะกิน ไม่อยากจะนอน จะเจ็บจะป่วยจะใช้ ก็อดทนทุกอย่าง จะโหยหิวทรมาณก็ทนได้ ทำทุกอย่างทุกอย่างก็เพื่อลูกของตน คิดว่านั่นคือ ความสุขว่าเรามีลูก พอลูกเราโตขึ้นมาเรื่อยๆ โตขึ้นมาเรื่อยๆ มันก็เลียนแบบเรา อีตอนเราเป็นเด็ก มันก็เลียนแบบเราไปเรื่อยๆ เราไม่เคยรู้สึกว่าเป็นพ่อแม่จะรู้สึกอย่างไร อีตอนนี้เริ่มรู้สึกว่า ความรักของเราทำไมหนอ มันเสียดแทงใจอยู่ตลอดเวลา ทำไมเราประคับประคองเค้ามาขนาดนี้ แต่เค้าไม่เคยมองดูใจของเราเลย ว่า เราจะรู้สึกอย่างไร คำพูดคำจาแม้เพียงคำสองคำ ก็พูดเสียดแทงเราได้ โดยไม่รู้ตัว พูดจาย่างนั้น กระทบใจอย่างนี้ ก็ไม่เคยรู้สึกว่าเราจะรู้สึกอย่างไร เราทุ่มเทอย่างมากมาย อีตอนนี้คนเป็นพ่อเป็นแม่ก็เริ่มทวงบุญคุณ ออกอาการตรงที่เริ่มน้อยใจ เริ่มเสียใจ เริ่มเก็บอารมณ์ เริ่มที่จะกระทำสิ่งอื่นๆ เป็นการชดเชย เช่น พูดแรงๆ ทำเป็นเกลียด ทำเป็นโกรธจริงๆ ก็รักจริงๆ ก็อยากให้อยู่ใกล้ ก็ไล่ตะเพิดมันไป ทำอย่างนั้นอย่างนี้ เพื่อเป็นการแสดงความรังองอน ความน้อยอกน้อยใจออกมา ลูกก็ไม่เข้าใจ พ่อไม่ชอบ พ่อเกลียด แม่ไม่ต้องการ ก็หนีไปอีก ออกห่างไปเรื่อยๆ แม่ก็พยายามพ้อก็พยายามเข้าหาๆ แต่ก็น้อยอกน้อยใจ ก็จะแสดงสิ่งของตนออกมาว่า เป็นเครื่องที่พอจะทำให้ใจของเราเนี่ยสบาย แต่ไม่รู้หรือว่า อะไรมันเกิดขึ้นตามมากมาย ความรักระหว่างพ่อแม่ลูก มันเลยรู้สึกว่า มันไม่สมบูรณ์แบบ มันเริ่มที่จะระหองระแหงซึ่งกันและกัน ไม่เข้าใจ ไม่รู้สึกสิ่งที่มันเกิดขึ้น มันคืออะไร สุขมั๊ย เริ่มตั้งว่าเกิดมาเป็นมนุษย์ก็หวังความสุขอย่างนั้นอย่างนี้อย่างนั้น หวังว่าเรานั้น จะมีความสุข สิ่งนี้คงทำให้เรามีความสุข ถ้าเรามีสิ่งนี้ทำให้เรามีความสุข แล้วมันเป็นความสุขอย่างที่เราคิดมั๊ย ถ้าเธอผ่านอย่างที่เรารู้จนถึงประโยคสุดท้าย เธอคงจะตอบเราได้ว่า มันทรมาณ มันทุกข์ มันแสนสาหัส ใครจะไม่รู้หรือว่า ใจของเรามันถูกกระทบกระเทือนเพียงใด เราในความที่เราเอาใจของเราไปปรักใจอีกดวงหนึ่งที่เป็นลูกของเรา ที่เค้ายังแบเบาะ แล้วเราก็เป็นคนเอาเค้าออกมา และเราก็ประคับประคองเค้าอย่างดี ทุกอย่างที่เราสามารถจะทำให้ได้ **มันเป็นความรักที่บริสุทธิ์ใจอย่างยิ่ง แต่มันก็เต็มไปด้วยความทรมาณใจอย่างมาก** มันเริ่มแสดงความทรมาณใจ ตั้งแต่เค้าเกิด ก็ต้องทรมาณใจเรื่องอะไร ต้องระมัดระวัง กลัวว่าลูกจะตาย กลัวลูกจะเจ็บ กลัวลูกจะร้อง กลัวลูกจะมีอันตราย กลัวต่างๆ นานาที่จะเกิดขึ้น จะก้าวเท้าออกจากบ้านแต่ละที ก็หันหน้าหันหลังๆ กลัวลูกน้อยจะอยู่ยังไง กลัวลูกน้อยจะอยู่กับใคร เค้าจะดูแลเหมือนกับเรามั๊ย อารมณ์ใจมันไม่มีความสุขตั้งแต่ลูกเกิด มันมีความสุขเพียงแค่ว่ามันได้สนใจแล้ว ความสุขแรกที่เธอได้พบ คือมันสนใจเธอ ว่าเธอมีเหมือนใจเธอที่อยากได้ และก็อยากจะมี แต่ปัญหา มันตามมาคือว่า เธอเริ่มจะไม่มีความสุขกับมัน โดยไม่รู้ตัว แล้วหนักๆ เข้ามันก็เริ่มเด่นชัด เมื่อเด็กคนนั้น หรือดวงจิตนั้น เริ่มเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น เริ่มแสดงความเป็นตัวของตัวเองออกมา เริ่มแสวงหาสิ่งที่เค้าต้องการ เหมือนกับเราที่เป็นเด็ก แล้วก็แสวงหาสิ่งที่เราต้องการเหมือนกัน เริ่มไปหาเพื่อน เริ่มคบค้าสมาคมกับเพื่อน ไปเจอเพื่อนดีก็ดีไป ไปเจอเพื่อนไม่ดีลูกของเราก็แย่ไป เริ่มแสวงหาสิ่งต่างๆ ที่คิดว่า เพื่อนพยายามจะปลุกๆ บั่น ใช้นั้นคือความสุข ใช้นั้นคือความสุข ก็พยายามจะขอแม่ แม่ลั่นอยากได้อย่างเค้า แม่.. ใช้นั้นอยากได้ ใช้นั้นอยากได้ พ่อแม่ก็ดันมันเข้าไป ใจก็ทุกข์ทรมาณเหลือเกิน ก็อยากจะให้ๆ แต่เราก็ไม่มีจะให้ เรามีจะให้เราก็กลัวว่าลูกจะเป็น

โทษ มีอันตราย ลูกจะหลง ลูกจะติด ลูกจะลำบากในภายภาคหน้า ก็พะวังพะวงวุ่นวายกับจิตใจตั้งแต่ต้นชั้นหลัก มีความสุขดีมีชัย? แล้วก็ยังทรมาณใจเข้าไปอีก เมื่อลูกนะที่มั่งแกงใจเรา ทั้งด้านที่เป็นเรื่องของความหิวยื่น อยากทำอะไรจากเรา แล้วเราไม่สามารถให้กับเค้าได้ มันทรมาณใจมาก แล้วเมื่อใดที่เค้ากล่าววาจาขึ้นมา เหมือนกับว่า เค้าไม่รู้คุณเราเลย พูดได้อย่างไรคำนั้น พูดได้อย่างไรคำนี้ ทำอย่างนี้กับเราได้อย่างไร เธอจะรู้สึก ว่า เค้าไม่มีความรู้สึกเห็นเราเป็นอะไร เธอก็จะเก็บความน้อยอกน้อยใจ ถ้าบางคนอดทนได้ก็เก็บความอดทนอดกลั้น อดทนอดกลั้นแล้วก็ไประบายกับที่อื่น ถ้าไม่มีที่ไปก็หน้าพระพุทธรูป เข้าวัด ไปพักที่วัด ไปหลบไปอยู่ที่วัด ให้มันลืม ให้มันห่าง ให้มันไม่ต้องคิด ไม่ต้องนึกกับสิ่งนี้ กลับไปค่อยว่ากันอีกที พอกลับไปเจออีกถอนหายใจทุกที เออ... ทำไมมันเป็นอย่างนี้อีกแล้ว เราจะได้เห็นหน้าลูกยิ้ม พูดวาจาเพราะ ก็ชุ่มชื่นใจ ไอ้สิ่งที่เคยคิดกังวล ก็หายเด็ดหายขาด แต่ช่วงขณะจิตหนึ่งเท่านั้นแหละ พอเราบอกว่า ลูกอย่าไป หนูจะไป แม่ไม่ต้องมาพูด ไม่ต้องมาห้าม เท่านั้นแหละจิตตก เหมือนตกนรกทั้งเป็น ความทรมาณใจมันก็เกิดขึ้นอีกแล้ว ทำไมมันรวดเร็วอย่างนั้น ขึ้นก็สูงสุด ลงก็ต่ำสุด ความสุขมันมาจากไหนกันแน

เราเชื่อว่าทุกคนเคยผ่าน ผ่านความรู้สึกในสิ่งเหล่านี้มาเหมือนกัน ลูกมัย เธอคงเข้าใจว่าสิ่งที่เราพูดไม่ได้ปรุ่งแต่ง ไม่ได้พูดอย่างละคร เราพูดความเป็นจริงว่า มันเกิดขึ้นกับใจของคนที่เป็นพ่อเป็นแม่ แล้วก็ไม่ใช่ว่า ลูกจะไม่ทุกข์ ลูกก็ทุกข์ ลูกก็มีความเจ็บปวดทรมาณว่า แม่ไม่ให้ พ่อดู แม่ว่า แม่ไม่เข้าใจ พ่อไม่เข้าใจเรา คิดไปต่างๆ นานา เอาเหตุเอาผลอะไรมาทบทวนไม่ได้ คิดได้เท่านั้นก็ว่า คิดได้เท่านั้นก็ดี ไม่ได้คิดเหมือนอย่างคนเป็นพ่อเป็นแม่คิด มันก็เลยไม่ตรงกัน ไม่สามารถเชื่อมโยงซึ่งกันและกันได้ เอาความสุขมาจากไหนกัน

ถ้าเราจะยกตัวอย่างขึ้นมาสักเรื่องหนึ่ง แล้วเธอดูภาพตาม เราจะฉายหนังให้เธอดูสักเรื่องหนึ่ง สิ่งที่เราพูดผ่านมาแล้วเป็นสิ่งที่เธอดูมาแล้ว และก็เห็นมาแล้ว แล้วก็สัมผัสด้วยตาของเธอแล้ว แต่เราจะให้เธอดูในสิ่งที่เธอไม่เคยสัมผัส และก็ไม่เคยเห็นมาในกาลก่อนเลย เธอนึกถึง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านะ เพื่อเราจะได้เห็นภาพสิ่งต่างๆ แล้วก็ระลึกนึกถึงว่า เราจะตั้งใจที่จะฟังเรื่อง ในสิ่งที่เธออาจจะไม่เคยได้ฟังมาจากที่ไหน แต่เป็นเรื่องจริงที่เธออาจไม่เคยคิดว่า มันเป็นไปได้อย่างไร แต่มันก็เป็นไปแล้ว ที่เราเล่ามาก่อนหน้านี้ เราก็ก่อนเรื่องในสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วผ่านมาก็ชาติ ก็ครั้ง มันก็เป็นเหมือนอย่างที่เราได้พูดให้ฟัง นั้นมันเสียเสียในความรู้สึกที่เราคิดว่าความรักมันคือความสุข จริงหรือ เธอลองนึกว่าเป็นเธอ แล้วเธอก็มีความรักมากมาย ที่จะหิวยื่นให้แก่จิตดวงหนึ่ง ดวงอื่นๆอย่างเต็มเปี่ยม เหมือนกับเธอรักลูกของเธอมาก และพยายามทำทุกอย่าง ทำทุกวิถีทาง ทำทุกเรื่องทุกราว ทำให้ลูกของเราไม่มีความทุกข์แม้แต่เสี้ยวของมันเลย แต่สิ่งที่มันตอบแทนมาสู่ใจของเธอเนะ มันตรงกันข้าม มันก็เพียงเสียเสี้ยวเหลือเกินที่เค้าจะหิวยื่นความเป็นใจของเค้ากลับมาสู่เรา ถ้าเธอไปเจอกับดวงจิตที่รู้คุณของเรา ก็จะแสดงความสิ่งที่เรียกว่าความกตัญญูเกิดที่เกิดขึ้น แต่เค้าทำไปตามภาวะที่เรียกว่า หน้าที่ หน้าที่ของความเป็นลูกที่กระทำต่อคนที่ เป็นพ่อเป็นแม่ แต่ไม่เคยมองไปสู่ใจของคนเป็นพ่อเป็นแม่ว่า ใจของคนเป็นพ่อเป็นแม่จะรู้สึกอย่างไร จะรู้สึกคิดอะไร แต่คนเป็นพ่อเป็นแม่จะมองไปสู่ลูกว่า ลูกคิดอย่างนั้น ลูกคิดอย่างนี้ ไม่อยากให้ลูกคิดอย่างนี้เลย ทรมาณใจของคนเป็นพ่อเป็นแม่เหลือเกิน ไม่อยากให้ลูกมีความทุกข์แม้แต่เสี้ยวหนึ่งเลย มีความทรมาณจิตใจเหลือเกิน แต่ตามสักคำเถอะว่า คนเป็นลูกจะมองไปสู่คนเป็นพ่อเป็นแม่ว่า ไม่อยากให้พ่อแม่คิดอะไรแม้แต่คนเดียว มีความทุกข์เหลือเกิน ไม่อยากให้แม่คิดอย่างนั้น ไม่อยากให้พ่อคิดอย่างนั้น ไม่อยากกล่าววาจาแม้แต่คำหนึ่งที่เป็นที่สะเทือนใจ ไม่อยากทำอะไรเลยที่ขัดเคืองใจของคนเป็นพ่อเป็นแม่ อยากจะถนอมพ่อ ถนอมแม่ไว้อย่างดี เป็นสิ่งที่ยกไว้เหนือสูงสุดที่เราจะเก็บไว้บูชา เก็บไว้เป็นที่ระลึกและนำมาซึ่งความสุขใจแก่เรา เราอยากถามเธอว่า เธอเคยเห็นภาพอย่างนี้เกิดขึ้นบ้างมั๊ย เธอเคยเห็นจิตสองดวงระหว่างความรู้สึกของความเป็นพ่อแม่ เอาพ่อก็ได้กับลูก ว่าจิตสองดวงในฐานะความเป็นพ่อ กับจิตอีกดวงในฐานะความเป็นลูก จะแสดงซึ่งกันและกัน

แบบห่วงใยซึ่งกันและกัน เหมือนกับอีกดวงนั้นเป็นพ่อ อีกคนก็เป็นลูก อีกคนก็มาเป็นลูก อีกคนก็มาเป็นพ่อ จิตดวงเดียวกัน เธอเคยเห็นภาพแบบนี้หรือเปล่า เธอมองไปจิตดวงอื่นๆทั่วไป แม่แต่มนุษย์และสัตว์เดียรราน เธอเคยเห็นคู่ของคนที่ เป็นพ่อเป็นแม่ที่มีลูก เอาแม่กับลูกก็ได้ หรือพ่อกับลูกก็ได้ ที่มีความรู้สึกสัมพันธ์กันแบบนี้ แล้วไม่ยอมที่กระทบใจกันเลย แล้วกลัวมากๆ กลัวสิ่งที่จะเกิดขึ้นจะกระทบใจแล้วไม่สบายใจ จะไม่สบายใจมาก ถ้าทำให้อีกจิตดวงหนึ่งมีความทรมาน ทุกข์ใจแม่เพียงนิดเดียว เธอเคยเห็นมัย เธอคงไม่มีโอกาสได้สัมผัสมันเลย ในชีวิตของเธอ จริงมัย

เธอคงไม่มีโอกาส จะมีจิตดวงใดดวงหนึ่งมากระทบต่อเธอแบบนี้ มีแต่เธอนั้นแหละที่มีโอกาสได้กระทำ ในฐานะ เป็นพ่อคนแม่คน จริงมัย แต่ถ้าเธอไม่ใช่ เธอไม่เคยเป็นแม่คน พ่อคน อย่างเอาใจไปรักลูกจริงๆ รักทุกอย่าง พยายามทำทุกอย่าง ทำมากที่สุด เท่าที่เธอสามารถจะกระทำได้ ไม่ใช่แค่ระมัดระวังร่างกายของเค้าจะมีอันตราย แต่ใจระมัดระวัง กระทั่งอารมณ์ใจและความคิดของเขา กลัวว่าเค้าคิดแล้วมันจะทุกข์ กลัวเค้านึกสิ่งนี้แล้วมีความทุกข์ กลัวเค้าเห็นสิ่งนั้นแล้วเป็นทุกข์ กลัวเขาทำแบบนี้แล้วเป็นทุกข์ ระวังไปทุกขณะจิต ในความเป็นจิตของลูก ไม่อยากให้เกิดความทุกข์แม้แต่คนเดียว มันเป็นความรักที่บริสุทธิ์มากที่สุด เท่าที่เธอเคยเห็นมันมา ไซ้มัย ถ้าหากมีใครสักดวงจิตกระทำกับอีกดวงจิตแบบนี้ อย่างทุ่มเททั้งชีวิตจิตใจลงไป และก็อดทนทุกอย่างในสิ่งที่เกิดขึ้นในความเป็นมนุษย์ นานเท่าไรก็ตาม นานจนไม่รู้จะว่านานสักเพียงใดที่จะพยายามยับยั้งความรักให้แก่ทุกคน แม้กระทั่งคนที่ เป็นลูกของตน แม้กระทั่งสัตว์เดรัจฉาน ก็ยับยั้งความรู้สึกว่าใจของเค้าต้องการอะไร ก็ยับยั้งสิ่งนั้นให้ ใจของเค้าต้องการความสุขก็ยับยั้งความสุขให้ พยายามยับยั้งให้ตลอดทุกคนโดยไม่แบ่งชั้นวรรณะว่าใครเป็นใคร แต่สิ่งที่มันสะท้อนกลับมาหาแกจิตดวงผู้ให้ ก็คือความล้มเหลว ความไม่ได้ความสุขอันแท้จริงที่เกิดจากใครเลย ไม่มีใครมองค่าของใจคนนั้น หรือคนที่ยับยั้งให้ว่า เค้ากำลังทำอะไรให้ เธอพอมองเห็นภาพแบบนี้มัย ถ้าคนเคยเป็นพ่อเป็นแม่จะรู้สึกได้อย่างชัดเจน ไม่ต้องบรรยายความมาก

เกิดเท่าไรมันก็เจอแต่เรื่องแบบนี้เท่านั้น เกิดมาเท่าไรมันก็จำๆ ซ้ำๆ ซากๆ กับสิ่งที่เกิดขึ้น ย้ำทำย้ำซากอยู่อย่างนี้ แล้วเธอลองคิดว่า ดวงจิตดวงหนึ่งที่พยายามยับยั้งความรักให้กับทุกคน และกระทำอยู่อย่างนี้มานานแสนนาน มีมัย เราอยากให้เธอได้เห็นดวงจิตดวงนั้นจริง เธออยากเห็นมัย ดวงจิตดวงนั้น ก็คือ **ดวงจิตของพระทรงธรรมบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าองค์แรก** พระพุทธเจ้าองค์แรก ที่ได้กระทำด้วยพระองค์เองทรงได้ยับยั้งความรักให้แก่บุคคลอื่นมากมาย ตั้งแต่สมัยที่พระองค์ทรงไม่ได้คิดอะไรถึงเรื่องพระโพธิญาณ ทรงไม่ได้รู้ว่าการเป็นพระโพธิญาณบำเพ็ญบารมีอะไร แต่ระหว่างที่ทรงเกิดมาเป็นมนุษย์ ถอยหลังจากนี้ไปหลายสงไขยกัป ก่อนที่พระองค์ทรงตั้งสัตยาธิฐาน เพื่อประสงค์จะทรงรื้อยก หาแสวงหาความสุขอันแท้จริงให้กับคนอื่นอย่างแท้จริง ก่อนหน้านั้นอีกนานอีกหลายสงไขย แต่เมื่อครั้งพระองค์ทรงตั้งดำริขึ้นมาว่า เราจะพยายามแสวงหาหนั้นที่ใช้เวลานานถึง ๔๐ อสงไขยเศษ กว่าพระองค์จะเข้าใจในความเป็นจริงทุกอย่าง เธอลองย้อนดู ดวงพระเหตุทักขององค์สมเด็จพระจอมไตรบรมศาสดาองค์แรก ที่เรากล่าวกันว่าสมเด็จองค์ปฐม เราอยากให้เธอได้รู้ว่า ใจของพระองค์เมื่อก่อนหน้านี้ ก่อนหน้าที่จะบำเพ็ญบารมี หรือตั้งสัตยาธิฐานปรารถนา เพื่อช่วยคนอื่นให้พ้นจากความทุกข์ ก่อนหน้านั้นพระองค์เป็นผู้มากด้วยความรัก มากที่จะยับยั้งความรักให้แก่ทุกคน ยับยั้งด้วยความระมัดระวัง ยับยั้งด้วยความกลัวว่า จิตอีกดวงหนึ่งจะเสียใจ จะทรมานใจ จะทุกข์ใจ ใครอยากได้อะไรพระองค์ก็จะให้ตามความปรารถนา จิตดวงไหนต้องการสิ่งไหน พระองค์ก็จะทำสิ่งนั้นให้ แม้ว่าพระองค์จะต้องทรมานอดิๆ ขนาดไหนก็ตาม พระองค์ก็ให้ให้อย่างเต็มอิ่มเต็มเปี่ยม แต่สิ่งที่สะท้อนกลับมาหาพระองค์ พระองค์กลับไม่ได้อะไรเลย ไม่มีใครเห็นค่าใจที่พระองค์ทรงได้กระทำกับจิตดวงนั้น แม้จิตดวงนั้นจะกล่าวว่า จิตดวงนั้นจะเป็นลูกพระองค์ในสมัยนั้นๆ ก็ไม่มีใครจะสามารถดึงใจของเขาเข้ามาสู่ใจของพระองค์ท่านแล้วนำมาซึ่งความสุข

ซึ่งกันและกัน แต่กลับจะนำไปสู่ความกระทบกระเทือนจิตใจกันตลอดเวลา มีแต่พระองค์เป็นผู้ให้แต่ส่วนเดียว ให้อยู่อย่างเดียว ฝ่ายรับก็รับแล้วไม่เคยมองไปสู່พระองค์ต้องการอะไร พระองค์รู้สึกยังไง ทรมานใจมากมัย เจ็บมากมัย รู้สึกว่าพระองค์ต้องการอะไร เราจะหยิบยื่นอะไรให้พระองค์บ้าง ไม่มีใครเคยมองดวงพระหฤทัยของพระองค์มานานมาก จน ณ วันหนึ่ง ในชาติหนึ่งถอยหลังจากนี้ไปประมาณ ๖๐ อสงไขยเศษ องค์สมเด็จพระบรมโลกเชษฐ สมัยทรงเป็นมนุษย์ ทรงเบื่อหน่าย เบื่อหน่ายในสิ่งต่างๆ ที่พระองค์ทรงได้กระทำมาทั้งหมด ทรงหยุดหยุดที่จะเอาความรักให้กับใครอีกแล้ว หยุดที่จะหยิบยื่นสิ่งที่พระองค์ต้องการจะหยิบยื่นให้กับคนอื่น เพราะทรงเห็นว่าไม่สามารถที่จะได้รับอะไรกลับมา ไม่สามารถทำให้ดวงจิตเหล่านั้นมีความสุขอย่างแท้จริง เพราะเค้าไม่มีความสุขเลย ทำไมดวงจิตดวงนั้นจึงไม่มีความสุข ในขณะที่พระองค์ที่พระองค์ทรงหยิบยื่นความสุขให้อย่างมากมาย เพราะอะไรเธอทราบมัย เพราะดวงจิตเหล่านั้นไม่เคยเข้าใจว่าพระองค์ให้อะไร ดวงจิตดวงนั้นไม่เคยซาบซึ้งในสิ่งที่พระองค์ทรงได้กระทำให้เลย ดวงจิตดวงเหล่านั้นไม่เคยมองเห็นว่า ที่พระองค์ทรงพยายามทำให้นะ ให้ความสุขแก่เรามากขนาดนั้น แล้วไม่เคยคิดที่จะตอบสิ่งเหล่านั้นไปให้กับพระองค์เลย คนนั้นเลยไม่มีความสุขเลย เพราะเค้าไม่เคยจะหยิบยื่นสิ่งนี้ให้กับใคร แม้กระทั่งผู้ที่ให้มากมาย ก็ไม่เคยหยิบยื่นให้อย่างจริงจังจริงๆ สุดท้ายทุกคนก็เป็นตัวของตัวเอง แล้วก็แสวงหาความสุขในสิ่งที่ตัวเองต้องการ ราวกับว่าภาพของคนที่เกิดมาเป็นมนุษย์ แล้วก็มีความเป็นเด็ก เมื่อยามที่เป็นเด็กก็อยู่กับพ่อแม่ พ่อแม่ก็รักแล้วก็ผูกพัน แล้วก็หวงแหวน พอเป็นธรรมชาติต่างๆ เข้าเด็กก็เริ่มโตเป็นผู้ใหญ่ ก็เริ่มจากพ่อไปทีละหน่อยๆ จากไปหากับคนอื่น อยู่กับคนอื่น ไปรักคนอื่น รักเพื่อนมากกว่าพ่อ มากกว่าแม่ รักแฟน รักคนที่รัก ไปรักลูกของตน แล้วก็ดำเนินชีวิตของตนไป ก็ห่างออกไปๆ จนทุกคนก็เป็นตัวของตัวเอง กระทำในสิ่งที่พยายามทำ เพื่อใจตนเอง แต่ทุกคนก็ไม่เคยได้รับความสุขอย่างแท้จริงเหมือนกัน ก็เลยได้รับแต่สิ่งปลอมๆ เมื่อไปถึงจุดๆหนึ่งที่คนนั้นกลับมาเป็นพ่อเป็นแม่ ก็รู้สึกว่าเราก็อทรมานจิตใจ ว่าแม้แต่ลูกเรา ก็ไม่เข้าใจว่าเรากำลังทำอะไรให้ ที่เราว่าเค้า เราว่าเพราะอะไร เค้าก็ไม่เข้าใจ ที่เราห้ามเค้า เราห้ามเพราะอะไร เค้าก็ไม่เคยสนใจในสิ่งที่เราตั้งใจให้ เค้ากลับตำหนิเราว่าเราไม่รัก หาว่าเราเกลียดเค้า แล้วก็แสดงอารมณ์ต่างๆ นานา ตอบกลับเรามา ฉันทุคแบบนี้เธอลองมองภาพออกถูกมัย เช่นเดียวกัน ที่องค์สมเด็จพระบรมโลกเชษฐ ก็องค์สมเด็จพระปฐม เมื่อสมัยนั้น ย้อนถอยหลัง ๖๐ อสงไขยเศษ ก็ทรงดำริอยู่ในใจว่า ไม่มีจิตดวงใดเข้าสู่ใจของเราได้เลย ไม่มีจิตดวงใดจะสามารถรับรู้ในสิ่งที่เราได้กระทำและหยิบยื่นสิ่งนี้มาสู่ใจของเรา และจะให้เค้ามีความสุขเลย เค้ากลับไม่มีความสุขเลย ทำไมหนอ ทำไมดวงจิตเหล่านั้นจึงไม่มีความสุข พระองค์ก็ตัดสินใจต้องทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อจะแสวงหาว่า ทำอย่างไรจิตดวงนั้นจึงจะมีความสุข ทำอย่างไรความสุขจึงจะเกิดขึ้นกับดวงจิตนั้นได้ รู้มัยพระองค์ทำอะไร ทรงดำริว่า ไม่มีอะไรหรอกที่จะดียิ่งไปกว่าจิตของตัวเอง จิตของตัวเองเป็นผู้มากด้วยความรัก จิตของเราเท่านั้นแหละจึงจะสามารถทำให้เราได้เห็นถึงความรักอย่างแท้จริง พระองค์ก็ตั้งสติ นั่งเข้าสู่ฌานอันลึก นั่งอยู่อย่างนั้น จนมีตะแบกกล้า นาน ทรงดำริว่า หมื่นปีได้ ที่ดำเนินเข้าสู่องค์สมาธิจิต นั่งอยู่อย่างนั้นนับถึงหมื่นปีเต็มๆ แล้วก็ทรงตัดสินใจคิดว่า เมื่อช่วงที่พระองค์ทรงเริ่มถอนสมาธิลงมา แล้วก็คิดในใจอีกครั้งว่า เราจะอธิฐานให้จิตของเรามันถูกแบ่งออกมาเป็นอีกดวงหนึ่งโดยธรรมชาติ เมื่อสติยธาธิฐานเกิดขึ้น เมื่อองค์สมาธิเข้มแข็งและความตั้งใจที่แน่วแน่ บริสุทธิ ก็ปรากฏเป็นดวงจิตขึ้นมาอีกดวง เหมือนกับพระองค์เป็นผู้สร้างลูกของพระองค์ขึ้นมา เป็นลูกแท้ๆ ลูกที่ไม่เกิดจากใคร แต่เป็นลูกที่เกิดจากจิตของพระองค์นั้นแหละที่เกิดขึ้นมา และก็ใช้ระยะเวลาแห่งการแสวงหาความเข้าใจ การเรียนรู้ในความสุขกับจิตดวงนี้ที่ถูกปลดปล่อยออกไป แล้วก็แสวงหาสิ่งที่เรียนรู้มัน เรียนรู้กับสิ่งเหล่านี้เพื่อที่จะไปสอนคน แล้วก็เจอกับคนเหมือนกับสมัยที่พระองค์ทรงเจอมาก่อนหน้านี้ ก็ยังเจอจิตดวงอื่นพระองค์ก็ยังคงหยิบยื่นสิ่งที่พระองค์เรียกว่า ความรักให้เหมือนเดิม และก็ทรงหยิบยื่นกับจิตดวงเดียวกับที่พระองค์ทรงมี ที่กล่าวว่า เป็นลูก

ของพระองค์นั่นเอง กระทำอยู่อย่างนั้น ยาวนาน ยาวนานมาก ยาวนาน เพื่อจะทรงค้นหาความเป็นจริงที่เรียกว่า **สัจธรรม** จนพระองค์ทรงพบความเป็นจริงในขณะที่ทรงบำเพ็ญจิตใจของพระองค์เพื่อแสวงหา ความสุขอันแท้จริง ว่ามันอยู่ที่ไหน ความสุขที่สามารถจะหยิบยื่นให้บุคคลอื่น และทำให้คนอื่นมีความสุข จะทำอย่างไร จะทำอย่างไรให้เขาพ้นทุกข์ จะทำอย่างไรให้จิตดวงนั้นพ้นทุกข์ จะทำอย่างไรให้จิตดวงนั้นมีความสุข ดวงนี้มีมีความสุข ทำอย่างไร ทรงแสวงหาทุกวิถีทางที่จะกระทำด้วยพระองค์เองมายาวนาน นานถึง ๔๐ อสงไขยเศษ

พระองค์จึงได้พบสัจธรรม ว่าความรัก ถ้าสิ่งนั้นไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่ตัวเรา ไม่สามารถทำให้ความรักมีความสุขได้เลย และจิตทุกดวงก็ควรจะเป็นความรักของตน จิตทุกดวงก็ควรหันกลับมารักจิตของตนเอง และก็สร้างความสุขให้แก่จิตตัวเอง ไม่ใช่หวังให้จิตของใครมาเป็นที่พัก ไม่ใช่หวัง ไม่ควรจะหวังเอาจิตของใครมาเป็นที่พักและทำให้ตัวเองมีความสุขขึ้นมา พระองค์ก็เริ่มจะสอนให้ทุกคนรู้จักที่จะบำเพ็ญตน ตั้งแต่รู้จักให้ สอนให้รู้จักให้ทาน สอนให้รู้จักการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข คือ การรักษาศีล สอนให้รู้จักการสงบนิ่ง คือ แสวงหาความสุขจากการเจริญภาวนา ในรูปแบบต่าง ๆ นานา ตามอุปนิสัยของแต่ละคน ทรงแสวงหาความรู้เหล่านั้นเพิ่มเติมขึ้นมาจนแสนนาน จนถึงจุดสุดท้ายที่พระองค์ทรงแจ้งแล้วว่า ทุกอย่างมันควรจะจบลงด้วยอะไร อะไรคือความเป็นจริงที่ควรจะทำ สิ่งที่พระองค์ทรงแสวงหามาทั้งหมด ทรงตอบตัวของพระองค์ได้แล้ว ความเป็นพระพุทธรเจ้าจึงได้บังเกิดขึ้นในครั้งนั้น เป็นองค์แรก เป็นที่อัศจรรย์ เป็นที่ดวงจิตหลายดวงที่มีความรัก ที่พระองค์ทรงหยิบยื่นให้ความรัก ขึ้นชมและโหมทนากับพระองค์อย่างมากมาย ไม่เคยมีภพใด ๆ ที่เกิดขึ้นแล้วตั้งแต่ในอดีต จนถึงปัจจุบันจะมีความสว่างไสว จะมีความสดชื่นอบอุ่นและเป็นสุขมากยิ่งขึ้นกว่าครั้งกระนั้น และพระองค์ก็ทรงหยิบยื่นในสิ่งที่พระองค์ทรงมี คือ ความรู้ สอนสรรพสัตว์ สอนทุกดวงจิตดวงใจ ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน ดวงจิตที่อาศัยกายเป็นมนุษย์ ดวงจิตที่อาศัยกายเป็นสัตว์เดรัจฉาน ดวงจิตที่เสวยความสุขอยู่ใน ณ สถานที่ไหน ๆ ที่สามารถจะเข้าไปและนำบอก บอกกล่าว บอกความเป็นจริงให้เขาเข้าใจว่า เธอควรจะกระทำสิ่งใดจึงจะมีความสุขอย่างแท้จริง เธอควรดับทุกข์ด้วยอะไร เธอควรจะเลิกคิดในสิ่งที่ทะยานอยากว่าสิ่งนั้นมีความสุข คิดใหม่ นั่นไม่ใช่ เราเห็นมาแล้ว นี่ไม่ใช่ อันนั้นไม่ใช่ อันนั้นก็ไม่ใช่ มันทุกข์ทั้งนั้น อย่าทำอย่างนั้นอีก อย่าคิดอย่างนี้อีก เขมองดูซิ มันเป็นอย่างนั้น พอพระองค์ตรัสอย่างนี้ คนนั้นก็บรรลุนิพพาน จิตของเขาก็เริ่มสว่างขึ้นมาแต่ละดวงๆ ก็ล่องลอยขึ้นไปสู่ความสุขๆ มากมายเหมือนกับพระองค์ปลดปล่อยจิตของคนที่มีมมมม จิตเหล่านั้นก็เริ่มสว่างไสว ล่องลอยไปสู่อุบัติสุขซึ่งกันและกันมากมาย จนเป็นที่หนึ่งที่เรารู้จักกันปัจจุบันว่า นิพพาน เป็นสถานที่ที่ดับทุกข์ไม่เวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป

ที่นี้ฉันอยากให้เรา ได้กลับมาหวนคิดถึงคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นของที่มีค่าที่สุด ถูกต้องมีัย ทรงได้ใช้การแสวงหา และทุ่มเทลงไปอย่างมากเพียงใด ที่เราพูดนะมันเสียสละจริงๆ มันไม่ได้เสียสละของรูปธรรม สิ่งที่มีมันควรจะเป็นความเป็นจริงที่พระองค์ได้กระทำ ต่อให้เราพูดอย่างนี้จนเราตายไปแล้วเกิดแล้วตายแล้ว ๆ อีกหลายอสงไขย เราก็ไม่สามารถพูดในสิ่งที่พระองค์ทรงได้ทำมาแล้วทั้งหมด แต่เราเพียงหยิบยื่นสิ่งที่เป็นความจริงอย่างหนึ่ง คือว่า ความรัก ที่พระองค์ทรงมีให้กับทุกคน มีมาตั้งแต่ก่อนที่พระองค์จะเป็นพระพุทธรเจ้า มีมาก่อนหน้านั้น นานแสนนาน มีจนมีจนเบื่อ มีจนถึงที่สุด จนไม่รู้ว่าจะทำอะไรแล้ว ที่จะทำให้ดวงจิตเหล่านั้นมีความสุขจริงๆ ให้ก็เท่านั้นๆ ให้จนหมดจิตหมดใจ คนนั้นก็ไม่มีมีความสุขจริงๆ สุดท้ายพระองค์ก็ต้องหยุด และก็ต้องหาวิธีการใหม่ ก็คือ แบ่งจิตของตนเองนั้นแหละออกมา แล้วก็ไปพิจารณาดู ไปพิสูจน์ ทำใหม่ ไปทำอย่างไร ก็พบว่า จิตของตนนั้นแหละ สามารถจะเข้าใจจิตใจของเราได้ดีที่สุด เพราะจิตของตนก็จะแสดงความรัก จะแสดงในสิ่งซึ่งเป็นใจเดียวกัน หยิบยื่นสิ่งที่ให้ด้วยกันและกัน ถูกมีัย เหมือนการที่เข้าใจกันว่าอีกใจหนึ่งคิดอย่างนั้น อีกใจหนึ่งก็คิดเหมือนกัน แม้ว่าเราจะพูดอะไรก็ระมัดระวังสิ่งที่พูดเหมือนกัน ไม่ว่าจะทำ

อะไรที่ระมัดระวังในสิ่งที่จะกระทำเหมือนกัน จะไม่แสดงสิ่งใดที่เป็นสิ่งกระทบกระเทือนใจกันเลยแม้แต่นิดเดียว มันเป็นไปได้เฉพาะที่เป็นจิตของตนเท่านั้นแหละ จิตคนอื่นกระทำอย่างนี้ให้ไม่ได้ นี่เป็นความรักที่บริสุทธิ์มาก ที่สุดเท่าที่เธอเคยเห็นมา จริงมั้ย เธอจะไม่เคยเห็นความรักใดๆยิ่งใหญ่ไปกว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าองค์แรก ที่ทรงมีกับทุกคนและทรงได้กระทำสิ่งนี้ เพื่อจะรื้อออกจิตของทุกคนพ้นจากความทุกข์ทรมาน ถึงแม้จะไม่สามารถให้จิตดวงนั้นมารักพระองค์ได้ นั่นไม่ใช่สิ่งที่พระองค์ปรารถนา แต่สิ่งที่พระองค์ปรารถนาคือต้องการให้จิตดวงนั้นเป็นสุขต่างหาก เพียงแต่ว่าจะกระทำอย่างไร เจ้าจึงมีความสุขจริงๆ จะแนะนำอย่างไรเจ้าจึงจะได้มีความสุขอย่างแท้จริง เลยกลายเป็นหนทางของการปฏิบัติในแนวทางที่เราเรียกกันว่า **พระโพธิญาณ** แล้วก็เลยบังเกิดบุคคลที่เห็นปฏิปทาของพระองค์ และเห็นความวิเศษในสิ่งซึ่งพระองค์ทรงถึง แล้วก็ทูลถามพระองค์ว่า พระองค์ทำอะไร พระองค์ก็เล่าเรื่องของพระองค์ขึ้นมาที่เรียกว่า **พระสูตร** จนมีหลายดวงจิตเริ่มปรารถนาอยากเป็นอย่างพระองค์บ้าง นั่นคือการเริ่มต้นที่กล่าวว่า เริ่มที่อยากจะเป็นพระพุทธเจ้า แล้วก็จะมีพระพุทธเจ้าสืบเนื่องกันมาเรื่อยๆ จนถึงปัจจุบันนี้ แล้วก็ยังมีต่อไปที่กำลังตั้งใจดำเนินในด้าย พระโพธิสัตว์ แล้วก็อยู่สวรรค์ชั้นดุสิตอีกตั้งหลายองค์ที่รอการจุติมาเป็นพระพุทธเจ้า อีกตั้ง ๒๐ กว้างค์

พอเข้าใจนะ? เธอลองกลับไปคิดถึงความรักให้ดี กลับไปคิดในสิ่งที่เกิดขึ้นของคนให้ดี แล้วก็ย้อนกลับมาคิดใหม่ว่า เราริจะมานั่งแสวงหาสิ่งนี้ ในเมื่อพระองค์เอง แสวงหามานานกว่าเราอีก กระทำยิ่งกว่าเรากระทำกับจิตดวงอื่นซะอีก พระองค์ยังไม่ได้เลย แล้วเราจะไปแสวงหาเอากับใคร ที่จะเป็นความรักอย่างแท้จริงอย่างนี้ พระองค์จึงสอนให้รักใหม่ ให้มีความรักด้วยการเมตตา ให้มีความรักด้วยความเมตตาสงสาร ให้มีความรักด้วยการยินดี กับความคิดหรือความสุขของเขา แล้วก็ให้มีความรักในขณะที่เขา เราไม่สามารถไปแตะต้องก้าวล่วงไปสู่กรรมของเขาได้ เราก็ไม่ควรทุกข์ใจ เพราะเราไม่สามารถไปทำสิ่งนั้นให้เกิดขึ้นได้เลย คือ ไม่สามารถไปบังคับใจเขาในขณะที่เขามีกรรม แม้กระทั่งเขาไม่มีกรรม ใจของเราก็ยังไม่สามารถจะทำอะไรให้เค้ารู้สึกได้ว่า เรามีความสุขได้อย่างแท้จริง เราควรจะวางเฉยดีมีชัย องค์สมเด็จพระชินสีห์บรมศาสดา จึงทรงตรัสสอนทุกดวงใจให้ดำเนินจิตด้วย **พรหมวิหาร ๔** ซึ่งกันและกัน จึงจะจัดว่าอยู่ในความเป็นมนุษย์อย่างมีความสุข บุคคลใดที่เจริญอยู่ในพรหมวิหาร ๔ อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย ก็จัดว่าเป็นบุคคลที่มีความสุขมากที่สุดในโลก เต็มเม็ดเต็มหน่วยนั่นคือ ความเป็นอรหันต์ แต่ถ้าเรายังไม่ถึงความเป็นอรหันต์ผล พรหมวิหาร ๔ ก็ยังไม่สามารถดำเนินได้ทั้งหมด เพราะอะไร เพราะเรายังขาดความเข้าใจในความเป็นกฎกรรม เรายังไม่ยอมรับกฎของกรรมของใคร เรายังไม่สามารถหักห้ามใจของเราที่จะยับยั้ง เรายังคิดจะฝัน เราคิดจะบังคับจิตดวงอื่นๆให้มีความสุข ให้เป็นเช่นนั้น เป็นเช่นนั้นอยู่ เรายังไม่สามารถทอดธุระ ปล่อยวาง ให้เป็นไปตามกฎของกรรมของแต่ละดวงจิตๆ ตรงนี้เราไม่สามารถแยกแยะออกไปว่า อะไรเป็นเรา อะไรเป็นเขา อะไรไม่ใช่เรา อะไรไม่ใช่ของเรา เรายังแยกไม่หมด การวางใจอุเบกขาญาณ มันก็เลยวางไม่หมด เมื่อวางไม่หมดสิ่งที่ตามมาก็คือ ความทะยานอยากที่เรียกว่า **ตัณหา** มันจึงเกิดความทะยานอยาก อยากให้เป็นนั้น ไม่อยากให้เกิดอย่างนี้ อยากให้สิ่งที่อยู่อย่างนี้ดีตลอดกาล ตลอดสมัย ไม่อยากให้เสื่อมไป สิ่งนี้มันก็ผูกอยู่ในใจของเธออยู่ตลอดเวลา ความรู้มรรอัน ความทรมาน ความอึดอัด ความคับแค้นจิตใจ รำพึงรำพัน ความอาลัยอาวรณ์มันก็เกิดต่อเนื่องไม่มีที่สิ้นสุด เป็นสายยาวเหยียด วันไหนที่เธอเข้าใจความเป็นจริงได้ทั้งหมด มันก็ถูกตัดขาดจากสายนี้ออกไป จนใจของเธออยู่ในพรหมวิหาร ๔ อย่างเต็มอัตราทั้ง ๔ ข้อ ไม่ใช่ข้อใดข้อหนึ่ง แต่มันเต็มไปทั้งหมด รักก็รักอย่างชนิดทุ่มเทจิตใจลงไป สงสารก็สงสารอย่างจริงใจ ไม่ได้กระทำเพื่อแสวงหาความสงสาร ไม่กระทำแสวงหาในเรื่องของความรัก เพื่อหวังอะไรตอบกลับมา ไม่มี แต่มันเป็นความเข้าใจในความรู้สึกรู้สึกของคนว่า เขาน่าสงสาร เราอยากให้ความสุขแก่เขาจริงๆ เราก็ยินดีที่เค้ามีความสุขมากๆ แต่เราก็ต้องยอมรับว่า จิตดวงนั้นไม่ใช่จิตของเรา เรายังบังคับไม่ได้ จิตดวงนั้นมีกรรมเป็นของตัวเอง

เราไม่สามารถไปฝืนกฎของกรรมของจิตดวงนั้นได้ เราก็ต้องปล่อยวาง ได้แต่ชี้แนะ ดังที่พระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ทรงตรัสเหมือนกันหมด ว่าต้องการให้ทุกคนนั้นพยายามละความชั่ว ตั้งใจทำความดี พยายามทำจิตของตนให้ผ่องใส **“อภิกขตาริ ตถาคตา”** พระองค์ก็เป็นเพียงผู้บอก ผู้ชี้แนะเท่านั้น ไม่สามารถก้าวล่วงไปใส่ใจของใครในการที่จะบังคับฝืนให้ใครมายอมรับนับถือ ฝืนให้ใครนั้นมีความสุขในทันที ทรงเน้นให้เราเริ่มที่จะสร้างกำลังใจ ที่เรียกว่า **บารมี ๑๐** ทรงเน้นให้เธอเห็นสังโยชน์ คือ เครื่องร้อยรัดจิตใจของคนนั้น มีอะไรบ้างที่ควรเอามันออกไปเสีย ทรงเริ่มให้เธอรู้จักการให้ รู้จักที่จะเกื้อกูลซึ่งกันและกัน รู้จักที่จะไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ให้อภัยซึ่งกันและกัน ทรงพยายามสอนตั้งแต่เล็กแต่น้อย ค่อยๆ กระทบประคองจิตใจ จนเกิดความสงบ สงัดและเกิดปัญญาญาณ เข้าถึงสัจธรรมที่พระองค์ทรงตรัสว่า **“ท่านทั้งหลาย จงอย่ายึดถือว่าร่างกายนี้เป็นเราเป็นของเรา ร่างกายนี้มีในเรา เรามีในร่างกายนี้”** พระพุทธเจ้าทุกองค์ก็ทรงตรัสสิ่งนี้เหมือนกันหมด พระอรหันต์ทั้งหลายก็ได้กระทำสิ่งนี้ และได้กล่าวสิ่งนี้กับทุกคนเหมือนกันหมดทุกคน ว่าให้ทุกคนพากันคิด พากันพิจารณา พากันมองให้เห็นว่า สิ่งนี้มันไม่ใช่เรา มันไม่ใช่ของเรา เหมือนที่เธอฟังพระเดชพระคุณหลวงพ่อบอกสอน เธอจะไม่เคย แทะจะไม่ได้ยินว่าคำไหนที่หลวงพ่อบอกจะไม่พูดเรื่องนี้ขึ้นมา ถูกมั้ย ม้วนใดม้วนหนึ่งก็ต้องเกิดให้เธอได้เห็น พอก็พูดเรื่องนี้ พอพูดอย่างนี้ และลงตรงนี้ทุกครั้งไปว่า **“ลูกเอ๋ย... อย่ายึดถือ อย่าคิดว่า ร่างกายนี้เป็นเราเป็นของเรา”** ตัดอย่างนั้น คิดอย่างโน้น พยายามบอกให้เราทำอะไรๆ พยายามจะบอกควรทำอย่างนั้น อย่างนี้ อย่างโน้น ตั้งมากมายเยอะแยะ แล้วมีใครบ้าง จะมีจิตดวงไหนบ้างที่สามารถเข้าไปสู่ใจของหลวงพ่อบอก และเข้าใจว่าพ่อกำลังหยิบยื่นอะไรให้กับพวกเรา ว่าท่านพยายามจะอดทนๆ นานนับถือสงฆ์ขยับเข้ามาแล้ว แล้วก็ยังมานั่งอดทนในสมัยมนุษย์ชาติสุดท้าย ตายก็ตายไม่ได้ ตายก็ถูกต่อ ต่อก็ทรมาน จะหลับจะนอนก็ไม่ได้ จะกินก็ยังไม่ได้ มีแต่โดนเสียบ โดนทิ่มโดนแทง เดี่ยวคนนั้นก็มากวน เดี่ยวคนนี้ก็มากวน เดี่ยวก็ต้องไปโน้นไปนี่ ไปโน้น เดี่ยวก็มีเรื่องภายใน ภายนอก เรื่องราวมากมายที่ต้องอดทน ต้องฝืนทน เดี่ยวลูกคนนั้นเป็นอย่างนั้น เดี่ยวลูกคนนี้เป็นแบบนี้ คอยเป็นห่วงเป็นใยมากมาย แล้วพยายามสอนทุกอย่างที่ท่านมี ที่ท่านรู้ พยายามจะบอกถึงความสุข ตั้งแต่ให้ทุกคนเนี่ย ถ้าไปนิพพานไม่ได้ ถ้ากลับไปเป็นมนุษย์ก็พยายามจะทำให้คนนั้นรวย ทำให้คนนั้นกลับมาอย่างมีความสุขสบายที่สุด ก็พยายามจะดึงทำอย่างนี้จริงๆ มาทำอย่างนี้กับพ่อบอก พ่อบอกจะให้เจ้าทำอย่างนั้น ทำอย่างนี้ สร้างอย่างนี้กันนะลูก สร้างอย่างนั้นกันนะลูก ก็เพื่อให้ลูกทุกคนที่ยังมีจิตใจ ที่เห็นว่าการเกิดเป็นสุข ไม่อย่างนั้นท่านจะไม่นำอธิฐานว่า **“ถ้ายังไม่ถึงพระนิพพานเพียงใด ขอคำว่าไม่มีจงอย่าพึงปรากฏแก่ข้าพเจ้าเลย”** ท่านจะพูดทำไมคำนี้ ถ้าท่านคิดว่าต้องการให้ลูกไปทั้งหมด ท่านก็พูดว่า ขอให้ลูกไปนิพพานหมดทุกคนเลยนะลูก แต่ท่านก็ไม่บังคับใจของใคร ใครยังชอบเป็นมนุษย์ ท่านก็ต้องการให้เป็นมนุษย์อย่างดีที่สุด สวยที่สุด สุขที่สุด เท่าที่ตนเองอยากต้องการ ท่านก็ให้ทุกอย่าง ถ้าต้องการเป็นเทวดานางฟ้า ก็ให้ทำอย่างนี้จริงๆ จะได้มีวิมานหลังใหญ่ วิมานสวยๆ ร่างกายมีเครื่องทรงเยอะแยะมากมาย มีความอึดหน้าสำราญ ท่านก็แนะนำทำสังฆทาน ทำไอ้โน้น ทำไอ้โน้ สร้างโน้น สร้างนี้ และก็กันทั้งหมดไม่ให้บุคคลเหล่านั้นตกนรก **“เฮ้อ...ช่วยกันชำระหนี้สงฆ์นะลูก”** ทำไอ้โน้น ทำไอ้โน้ **“ขอขมาพระรัตนตรัยบ่อย่านะลูก”** สอนสิ่งทุกอย่าง ถามว่าไม่มีจุดใดเลย เรียกว่าไม่มีมุมใดมุมหนึ่ง ที่เป็นข้อบกพร่อง ที่จะปัดเป็นร่องเป็นรู ให้สิ่งต่างๆ เล็ดลอดๆ ออกไปที่จะไปกระทบใจลูกของท่าน หรือคนที่ท่านคิดว่า คนเหล่านั้นจะเกิดความทุกข์ในชาตินี้หรือชาติหน้า

เธอลองคิดดูซิว่า ท่านอดทนมากมัย ขณะที่เธอยังทันรู้ ทันเห็น เหมือนอย่างที่ เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์พูด กับบุคคลไม่ทันรู้ทันเห็น นี้ยังไม่ได้เสียเสียที่พ่อบอกเอง ยังไม่ได้คือมันในรูปหรือในเศษเสี้ยวรูปที่สมเด็จพระชินสีห์บรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าองค์แรกทรงมี ที่ทรงได้กระทำมากมายๆ จนเราไม่อาจพรรณนาสิ่งที่พระองค์ได้กระทำอะไร แต่เราได้แต่พูดในสิ่งที่เราเห็นในปัจจุบันชาติของเรา ว่าพ่อบอกของเรา ขามที่เราได้มาเป็น

มนุษย์และได้พบท่าน ในระยะเวลาเพียงไม่กี่ปี อย่างฉับนี้ไม่ถึง ๑๐ ปี ก็เกือบ ๑๐ ปี ตั้งแต่เจอท่านครั้งแรกจนท่านมรณภาพ เราก็ได้แต่ดูห่างๆ เห็นในสิ่งที่พ่อหิบบิ้นให้ เห็นท่านพยายามทำให้ เธอเชื่อมั่น สมัยก่อน เราไม่กล้าแม้แต่สบตา ไม่กล้าแม้แต่ยืนอยู่มุมใดมุมหนึ่งให้ท่านมองเห็นเรา เมื่อสมัยพรรษาแรกๆ เรากลัวว่าท่านมองใจเรา แล้วท่านจะไม่สบายใจ เรากลัวว่าท่านเอาใจมากระทบใจเราแล้วท่านจะรู้สึกหงุดหงิด แล้วท่านไม่สบายใจ เราจึงต้องหลบๆ ไปอยู่จุดใดจุดหนึ่งที่ท่านมองไม่เห็นเรา แล้วเรามองเห็นท่านอยู่ฝ่ายเดียว แล้วก็ยกมือไหว้กราบแทบเท้า เราทำของเราอย่างนี้ ไม่ใช่มาพูดมาอวด แล้วไม่ใช่ให้เขื่อนามาพูดว่าเราดี แต่เราพูดว่าเราระมัดระวังใจของเราไม่อยากจะกระทบใจของท่าน เราอยากให้อใจของท่านมีความสุขมากที่สุด เท่าที่เราจะสามารถหิบบิ้นความสุขให้แก่ท่านได้ เราจึงพยายามที่จะทำใจของตนเองให้พ้นจากความทุกข์ให้เร็วที่สุด ให้เห็นว่า สิ่งที่ท่านได้พูดได้สอน สิ่งที่ท่านได้พยายามหิบบิ้นให้แก่เรา เราได้ทำแล้ว เราได้พยายามทำอย่างขอดยิ่ง เราได้พยายามทำความเพียรของเราอย่างมาก ทำเพื่อให้เกิดสิ่งเหล่านี้ในใจจึงท่านว่า...พ่อจงชุ่มชื่นใจเถิด...